(ענו לו) כלומר לא נעזוב דרכינו הרע

דרש רבא

א"כ לא נפנה דרך כרמים דרש רבא מאי דכתיב °לפיד בוז לעשתות שאנן נכון למועדי רגל מלמד ~~שהיה נח הצדיק מוכיח אותם~~ ואמר להם דברים שהם קשים כלפידים והיו (בוזים) [מבזין] אותו אמרו לו זקן תיבה זו למה? אמר להם הקב"ה מביא עליכם את המבול אמרו מבול של מה אם מבול של אש יש לנו דבר אחר ועליתה שמה ואם של מים הוא מביא אם מן הארץ הוא מביא יש לנו עששיות של ברזל שאנו מחפין בהם את הארץ ואם מן השמים הוא מביא יש לנו דבר ועקב שמו ואמרי לה עקש שמו אמר להם הוא מביא מבין עקבי רגליכם שנאמר °נכון למועדי רגל תניא מימי המבול קשים כשכבת זרע שנאמר נכון למועדי רגל *אמר רב חסדא ברותחין קלקלו בעבירה וברותחין נידונו כתיב הכא °וישכו המים וכתיב התם °וחמת המלך שככה. °ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ *מה טיבם של שבעת הימים? אמר רב אלו ימי אבילות של מתושלח ללמדך שהספדן של צדיקים מעכבין את הפורענות דבר אחר לשבעת ששינה עליהם הקב"ה סדר בראשית שהיתה חמה יוצאת ממערב ושוקעת במזרח דבר אחר שקבע להם הקב"ה זמן גדול ואח"כ זמן קטן ד"א לשבעת הימים שהטעימם מעין העולם הבא כדי שידעו מה טובה מנעו מהן. °מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו אישות לבהמה מי אית לה? *א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן *מאותם שלא נעבדה בהם עבירה, מנא ידע? אמר רב חסדא שהעבירן לפני התיבה: כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעבדה בהם עבירה וכל שאין התיבה קולטתו בידוע שנעבדה בה עבירה רבי אבהו אמר מאותן הבאין מאיליהן. °עשה לך תיבת עצי גופר מאי גופר *אמר רב אדא *אמרי דבי ר' שילא זו מבליגה ואמרי לה גולמיש °צוהר תעשה לתיבה א"ר יוחנן אמר לו הקב"ה לנח קבע בה אבנים טובות ומרגליות כדי שיהיו מאירות לכם כצהרים °ואל אמה תכלנה מלמעלה דבהכי [הוא] דקיימא °תחתיים שנים ושלישים תעשה תנא תחתיים לזבל אמצעיים לבהמה עליונים לאדם °וישלח את העורב אמר ר"ל תשובה ניצחת השיבו עורב לנח אמר לו: רבך שונאני ואתה שנאתני רבך שונאני מן הטהורין שבעה מן הטמאים שנים ואתה שנאתני שאתה מניח ממין שבעה ושולח ממין שנים, אם פוגע בי שר חמה או שר צנה לא נמצא עולם חסר בריה אחת או שמא לאשתי אתה צריך! אמר לו: רשע, במותר לי נאסר לי, בנאסר לי לא כ"ש! ומנלן דנאסרו דכתיב °ובאת אל התיבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך וכתיב °צא מן התיבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך וא"ר יוחנן מיכן אמרו שנאסרו בתשמיש המטה, ת"ר שלשה שמשו בתיבה וכולם לקו: כלב ועורב וחם: כלב נקשר, עורב רק, חם לקה בעורו °וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים א"ר ירמיה מכאן שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים °והנה עלה זית טרף בפיה *א"ר אלעזר אמרה יונה לפני הקב"ה רבש"ע יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם מאי משמע דהאי "טרף" לישנא דמזוני הוא? דכתיב °הטריפני לחם חוקי °למשפחותיהם יצאו מן התיבה א"ר יוחנן *למשפחותם ולא הם אמר רב חנא בר ביזנא אמר ליה אליעזר לשם רבא כתיב למשפחותיהם יצאו מן התיבה אתון היכן הויתון? א"ל צער גדול היה לנו בתיבה בריה שדרכה להאכילה ביום, שדרכה להאכילה בלילה האכלנוה בלילה, האי זקיתא לא הוה ידע אבא מה אכלה, יומא חד הוה יתיב וקא פלי רמונא נפל תולעתא מינה, אכלה, מיכן ואילך הוה גביל לה חיזרא כי מתלע אכלה, אריא אישתא זינתיה דאמר רב לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זינא אישתא אורשינה אשכחיניה אבא דגני בספנא דתיבותא א"ל לא בעית מזוני? א"ל חזיתיך, דהות טרידא אמינא לא אצערך, א"ל יהא רעוא דלא תמות שנאמר °ואומר עם קני אגוע וכחול ארבה ימים אמר רב חנה בר לואי אמר שם רבא לאליעזר כי אתו עלייכו מלכי מזרח ומערב אתון היכי עבידיתו? אמר ליה אייתי הקב"ה לאברהם ואותביה מימיניה והוה שדינן עפרא והוו חרבי, גילי והוי גירי שנאמר °מזמור לדוד נאם ה' לאדוני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך וכתיב °מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו *נחום איש גם זו הוה רגיל דכל דהוה סלקא ליה אמר גם זו לטובה יומא חד בעו [ישראל] לשדורי דורון לקיסר, אמרי: בהדי מאן

א"כ לא נפנה דרך כרמים · [כלומר לא נסור ולא נפנה את דרך הכרמים] אלא כל שעה נלך בהם כלומר א"כ לא נלך דרך כבושה ולא נחזור מסוריט אלא נלך ונקלקל השורה דרכים משובשים בקוצים וברקנים כעין שבילי כרמים: **לעשתות** · כמו עשתונות שיושבין שאנן וחושבין מחשבות רעות: **עליהם שמם** · אין אדם שולט בה: **מבין עקבי רגליכם** · ①בשכבת זרע שלהם יכול למחות אתכם ל"א ②מבין עקבי רגליכם מן הרגל יוציא ממש מים אם היה רוצה ולא אפשר *לכפות רגליכם בעששיות: **בשכבת זרע** · רותחין ועבין היו, עבין ל"ג ופי' הוא: **וחמת המלך שככה** · נחה מרתחו ה"נ מים נחו מרותחן: **סדרי בראשית** · והיינו לשבעת הימים סדר שבעת ימי בראשית שינה להם: **זמן קטן אחר זמן גדול** · בתחילה אמר להן "והיו ימיו מאה ועשרים שנה" כשעבר זמן זה ולא שבו לטובה חזר וקבע להם זמן קטן: **אישות לבהמה מי אית לה** · נקבה אחת נשכבת לכמה זכרים ואין זו אישות: **שלא נעבדה בהן עבירה** · שלא נזקקו אלא לבן זוגם: **מבליגה** · עץ הוא: **במותר לי** · אפי' באשתי אני אסור: (**בני נח** · שם וחם ויפת): **רק** · רוקק זרע מפיו לפיה של נקבה: **לקה בעורו** · שיצא ממנו כוש: **מאתו** · גבי עורב לא כתיב "מאתו" מכאן שדירתם כו' כלומר הגאה הוא שדרים אלא שמכירים בצדיקים כדאמרי' בדוכתי אחריתא: **זית טרף בפיה** · בפיה היתה שואלת מזון טרף של זית: **למשפחותיהם** · אלמא כל חד וחד בפני עצמו היה ולא היו אוכלין כולם באבוס אחד אלא משפחות [משפחות] היו שרויין: **א"ל אליעזר** · [עבד אברהם]: **לשם רבא** · גדול(א) בנו של נח: **פילי רימונא** · היאך הייתם יכולין להכין עניניהם בכך לעשות לכל בריה ובריה תפלה: **זקיתא** · שם בריה: **פאלי** · מחתך כמו פלי פטיי במסכת נדה (דף כא:): **אישתא זיניה** · חמה אחזתו וזנהו ולא היה חושש לדרוש מאכל בהמות: **לא בציר משיתא ולא טפי מתריסר זיינא אישתא** · אין לך חמה קלה שלא תהא חמימותו יכולה לזון ששת ימים שלא ימות בלא מאכל ואין לך חמה שיכולה לזון יותר מי"ב ימים בלי מאכל ומשתה כ"ש ואית דגרסי לא פחות משיתא ירחי ולא טפי מתריסר זנתא אשתא ואחרי קאי כלומר לא פחות מששה חדשים ולא יותר מי"ב חדשים, ולא נהירא לי: **אורשינא** · עוף ושמו "חול" בלשון המקרא ואינו מת לעולם: **בספנא** · בחדר ספון ומתוקן לו: [נאום פ' כו'] **אליעזר אמר פסוק זה** · נאם ה' לאדני אמר הקב"ה לאברהם *שב לימיני אדני וכו': **ממזרח זה אברהם** · שבא מארם נהרים שהוא במזרח דכתיב (במדבר כג) מן ארם ינחני בלק מלך מואב וגו': **כל דהוה סלקא ליה** · כל דבר המאורע ליה: בהדי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לשם רבא גדול. נ"ב וע"ע לעיל דף סט ע"ב:

דהתם הגמ' הוכיחה דשם נולד אחרון ובכך אינו הגדול אלא הקטן בגלל [illegible] להסביר "גדול" ברש"י על פי הגמ' התם דגדול היינו בחכמה "ושם רבא" דקאמר הכא בגמ' תואר כבוד לשם על שם חכמתו ודומה קצת למה שאנו אומרים "משה רבינו" או כמו שאומרים "גדול הדור" ועוד ויותר שכיח להתיחס ולקרוא על שם חכמתו ולא על פי מיקומו בתולדה

נ"ל לחפות

נושא/מבנה

△ 4 פירושים [תוספתא דסוטה פ"י] לפרש הפסוק "ויהי לשבעת הימים..."

בראשית ז

נושא

יגעתן של הבהמות לתיבה

[זבחים קטז. ע"ש]

[פי' בשביל שלא באו על שאינן מינן עשה להן כבוד וכתב להן אישות כבאדם. ערוך ערך אשה]

[ר"ה כג.]

שם ו

שם

שם ח

נושא

שליחת העורב ואח"כ היונה מן התיבה

שם ח

שם

שם

משלי ל

*[כתב הבאר שבע לא ידענא פירושו ועי' מהרש"א בח"א וגם בפענח רזא קצת בדחיקות ויתכן לפרש כולא דבריהם ע"פ האמור בחולין נח. כל בריה שאין בו עצם אינו מתקיים שנים עשר חודש והכן]

מבנה

ב' מפגשים בין שם בן נח ואליעזר עבד אברהם

מיני בעלי חיים שונים ואיך נח טפל בהן

תהלים קי

מדרש

נושא

מעשה עם נחום איש גם זו

מסורת הש"ס

*עי' גם מרגליות הים אות יח

*עי' על הפסוק: "עד קץ שנה אורך אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול..."

ר"ה יב. זבחים קיג:

*נ"ל [illegible]

[נ"ל אדוני שב לימיני וכו']

*האם צריך לומר על צפור אין כל חדש תחת השמש אבל בשמש עצמו יש חדש

*יהושע ב: יג-יד

בראשית ו

[גירי' בערוך רב אמר אדרא דבי ר' שילא אמרי זו כו' ע"ש ערך אדר]

*דוגמאות נוספות לתשובה ניצחת

ס' מרגליות הים אות יב

שם ו

[עירובין יח: ע"ש]

בראשית ח

איוב כט

ישעיה מא

תענית כא. ע"ש